Vlaams Parlement

1139 (2016-2017) – Nr. 1
ingediend op 19 april 2017 (2016-2017)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Paul Cordy en Jo De Ro

over de resultaten van het PISA-onderzoek 2015 en van het TIMSS-onderzoek 2015, en over het onderzoeksrapport 'Meertaligheid Als Realiteit op School'

verzendcode: OND

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:
Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Ann Brusseel, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:
Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Ann Soete, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

INHOUD

1. Toelichting door minister Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs 4
   1.1. Inleiding 4
   1.2. Vaststellingen 4
   1.3. Besluit 7
2. Vragen en opmerkingen van de leden 8
   2.1. Tussenkomst van Koen Daniëls 8
   2.2. Tussenkomst van Jo De Ro 9
   2.3. Tussenkomst van Jos De Meyer 9
   2.4. Tussenkomst van Tine Soens 10
   2.5. Tussenkomst van Kathleen Krekels 10
   2.6. Tussenkomst van Vera Celis 11
   2.7. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman 11
   2.8. Tussenkomst van Kathleen Helsen 12
   2.9. Tweede tussenkomst van Koen Daniëls 12
3. Antwoorden van de minister 12
4. Replieken 15
Gebruikte afkortingen 16

De Commissie voor Onderwijs hield op 16 maart 2017 een gedachtewisseling met minister Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaams Regering, Vlaams minister van Onderwijs over de resultaten van het PISA-onderzoek 2015 en van het TIMSS-onderzoek 2015, en over het onderzoeksrapport 'Meertaligheid Als Realiteit op School'.

Op 19 januari 2017 had een hoorzitting plaats met de onderzoekers over de resultaten van het PISA-onderzoek 2015 en van het TIMSS-onderzoek 2015 (*Parl.St.* Vl.Parl. 2016-17, nr. 1062/1), en op 2 juni 2016 over het MARS-onderzoek (*Parl.St.* Vl.Parl. 2016-17, nr. 1018/1).

1. Toelichting door minister Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs

1.1. Inleiding

Hilde Crevits vindt het een goede zaak dat het Vlaamse onderwijs nooit terugdeinst voor deelname aan belangrijke internationale onderzoeken, ook al zijn ze voor kritiek vatbaar. De kleine regio Vlaanderen is zelfs een enthousiaste participant, van wie de systematische deelname vergelijking mogelijk maakt. Aan PISA heeft Vlaanderen vanaf de eerste cyclus in 2000 steeds consistent deelgenomen. Sinds 2003 doet het dat met een volwaardige steekproef voor Vlaanderen. Aan TIMSS wordt al geparticipeerd sinds 1995 en vanaf 2003 voor het lager onderwijs. Inmiddels werd beslist ook aan de volgende edities van TIMSS 2019 en PISA 2018 deel te nemen. Vlaanderen stapt ook met plezier mee in nieuwe projecten, waarvan ze TALIS over leraren noemt, naast ICCS met burgerschap als ietwat delicater thema.

Ze wijst erop dat deelname aan dergelijke projecten een grotere uitdaging is voor kleinere onderwijssystemen. Onderdelen als aansturing, beheer en omvang van de steekproef vergen immers van hen niet minder tijd en energie. Wat de financiële inspanningen betreft, zijn de totale kosten afhankelijk van de complexiteit van het specifieke project. Hoe dan ook bedraagt de gemiddelde kostprijs voor een volledige onderzoekcyclus 1 miljoen euro. Er is dus duidelijk sprake van een sterk engagement om de beleidsontwikkeling te ondersteunen met wetenschappelijk onderzoek. De minister onderstreept dat de deelname-beslissingen weloverwogen en evenwichtig zijn.

Het MARS-onderzoek is van een totaal andere orde dan PISA en TIMSS. Het illustreert wel de manier waarop vaststellingen uit internationaal vergelijkend onderzoek kunnen leiden tot het voeren van specifiek Vlaams vervolgonderzoek. Men ziet in grootschalig, kwantitatief onderzoek immers vaak heel wat correlaties, maar het achterhalen van mogelijke verklaringen en het toetsen van de hypothesen moeten veelal gebeuren onder de vorm van vervolgonderzoek.

1.2. Vaststellingen

1.2.1. Vlaanderen scoort vaak goed tot zeer goed

Daarop overloopt ze de voornaamste vaststellingen. Zowel in het lager als in het secundair onderwijs zetten de Vlaamse leerlingen een prima prestatie neer in de internationaal vergelijkende metingen. In TIMSS 2015 stelt men vast dat de Vlaamse vierdeklassers in het lager onderwijs gemiddeld uitstekend scoren voor wiskunde en daarmee opnieuw, net als in 2003 en 2011, tot de subtop behoren. Binnen Europa doen enkel Noord-Ierland en Rusland beter en houdt Vlaanderen landen als Nederland en Duitsland duidelijk achter ons. Voor wetenschappen is het resultaat eerder gemiddeld, maar ook daar scoort bijvoorbeeld Nederland niet beter dan Vlaanderen. Bovendien slaagt het Vlaamse onderwijs er wel in om de

dalende trend die men voor wetenschappen vaststelde tussen 2003 en 2011, een halt toe te roepen in 2015.

In het secundair onderwijs kan men, op basis van PISA 2015, eveneens stellen dat de gemiddelde prestatie van de Vlaamse 15-jarige leerlingen goed is. Voor wetenschappen, het hoofddomein in PISA 2015, is Vlaanderen een subtopper. Binnen Europa ziet men Estland en Finland vooroplopen. In de groep van de buurlanden houden het Verenigd Koninkrijk en Duitsland gelijke tred met Vlaanderen, maar Frankrijk, Nederland en Luxemburg doen het beduidend minder goed. Voor wiskunde mag Vlaanderen zich, samen met Estland en Zwitserland, zelfs Europees koploper noemen. De buurlanden zijn hier geen concurrenten en ook Finland, traditioneel als sterk onderwijssysteem beschouwd, scoort minder goed dan Vlaanderen. In leesvaardigheid ten slotte blijven Ierland, Estland en Finland ons voor, maar is Vlaanderen opnieuw een stevige subtopper. Duitsland doet het ongeveer even goed, maar de andere buurlanden staan na Vlaanderen.

Deze mooie resultaten blijven een startpunt. Men mag ze, zonder blind te zijn voor de minder goede kanten, zeker niet uit het oog verliezen. Globaal moet men zeggen dat de Vlaamse leerkrachten en leerlingen het goed doen.

1.2.2. Hoog- en laagpresteerders

Naast de gemiddelde prestatie, die meer dan behoorlijk kan genoemd worden, moet men echter ook kijken naar de groepen die ofwel zeer hoog ofwel zeer laag scoren. Een eerste zorgwekkende trend die men daarbij vaststelt is dat de groep laagpresteerders toeneemt in Vlaanderen. Dat gaat concreet over leerlingen die in PISA het niveau 2 niet bereiken. Ook voor de Europese Commissie is dat niveau de referentie. Europa definieert dan ook zijn benchmark op dit aandeel leerlingen: niet meer dan 15 percent van de populatie mag onder die lat scoren. Men stelt echter vast in PISA 2015 dat nagenoeg geen enkel Europees land die Europese doelstelling nog haalt voor geen enkel van de bestudeerde domeinen (wetenschappen, wiskunde, lezen), ook Vlaanderen niet. Meer dan 15 percent van onze 15-jarigen lijkt niet over de nodige basisvaardigheden te beschikken om volwaardig mee te kunnen draaien in de maatschappij.

Nog zorgwekkender is dat 11 percent van de leerlingen op alle domeinen tegelijkertijd (lezen, wiskunde en wetenschappen) tot de groep van laagpresteerders behoort. Het betreft dus vaak een probleem dat niet kan aangepakt worden door hen bij te spijkeren binnen een welbepaald inhoudelijk domein. De onderliggende basiscompetenties zijn ongetwijfeld deels dezelfde voor al die domeinen, waarbij de minister op het belang wijst van voldoende functionele taalvaardigheid.

In het lager onderwijs (op basis van TIMSS) slaagt Vlaanderen erin om zo goed als alle leerlingen een basisniveau te laten bereiken. Dat is een positieve vaststelling. Men dient daarbij wel op te merken dat TIMSS wordt afgenomen op basis van het leerjaar waarin jongeren zitten, en niet op basis van hun leeftijd. Bij TIMSS wordt schoolse vertraging dus geneutraliseerd, terwijl dat bij PISA niet het geval is. Daar test men immers een steekproef van 15-jarigen, ongeacht het leerjaar waar ze inzitten. Het is dan ook logisch dat de resultaten bij TIMSS homogener zijn dan bij PISA.

Aan de andere kant van het spectrum bevinden zich de toppresteerders. Vlaamse jongeren binnen die categorie behoren echt tot de wereldtop. De omvang van deze groep in Vlaanderen neemt wel af of is minder groot dan men had mogen verwachten. Vaak verwijst men dan naar de PISA-resultaten voor wiskunde, waar

in 2003 nog 34 percent van de Vlaamse 15-jarigen tot de wereldtop behoorden, en die groep in 2015 gekrompen is tot 21 percent.

Op basis van TIMSS is het dan weer duidelijk dat Vlaanderen in het lager onderwijs een relatief kleine groep uitstekend presterende leerlingen heeft. Dat geldt zowel voor wiskunde als voor wetenschappen. De vragen die beantwoord werden door de leraren, kunnen hier belangrijke elementen aanreiken. Het uitdagen van de sterkere leerlingen blijkt immers geen evidente opdracht voor de Vlaamse leraren en ook het aanbrengen van meer complexe topics, zeker voor wetenschappen, gaat gepaard met wat minder vertrouwen bij onze leraren.

Het is binnen het bestek van de bespreking niet mogelijk om voor alle aspecten de band te leggen met de beleidslijnen die ze daarvoor uitzet, maar de minister vermeldt wel dat ze in de modernisering van het secundair onderwijs niet zonder reden belang hecht aan basisgeletterdheid, differentiatie en remediëring, zowel voor de leerlingen die het moeilijker hebben als voor de leerlingen die het zeer goed doen.

1.2.3. Thuistaal

Een derde vaststelling betreft de thuistaal. De associatie tussen de taal die leerlingen thuis spreken en hun prestaties op allerlei toetsen vindt men in zo goed als elk onderzoek terug. Ook PISA en TIMSS tonen opnieuw dat leerlingen die thuis de instructietaal Nederlands niet spreken, het gemiddeld minder goed doen wat leerprestaties betreft. Zij merkt daarbij op dat dialectvormen van Nederlands geen negatief effect hebben op die prestaties.

Naast de prestatieverschillen op zich is het ook treffend om vast te stellen dat er in Vlaanderen een substantiële groep van leerlingen bestaat die thuis niet of nauwelijks de instructietaal spreekt. Als leerlingen in TIMSS gevraagd wordt of ze thuis altijd, bijna altijd, soms, of nooit Nederlands spreken, antwoordt 3 percent daar "nooit" op. Dat is ook zo in Nederland, maar in de meeste andere landen is die groep gewoon zodanig klein dat TIMSS er geen uitspraken over kan doen. 3 procent is in die context dan ook een substantieel percentage.

In het MARS-onderzoek, dat werd gevoerd om dergelijke vaststellingen over thuistaal diepgaander te onderzoeken, wordt vastgesteld dat meertaligheid best als een troef kan worden uitgespeeld. Meertalige leerlingen bezitten immers een rijkdom die in het onderwijs actief kan worden gewaardeerd en ingezet. Meer nauwkeurige waarneming toont dat meertalige leerlingen een veelheid aan talige registers hanteren afhankelijk van de concrete situatie. Ze spreken vaker Nederlands dan vermoed zou worden op basis van een dichotomie die de indeling tracht te vereenvoudigen tot wel of niet Nederlandstalig, een benadering die voorbijgaat aan de meertaligheid van kinderen. De vraag naar thuistaal op een genuanceerde manier stellen, biedt dus heel wat mogelijkheden om ook op school actief aan de slag te gaan met de taalrijkdom die een anderstalige leerling meebrengt naar school. De minister onderstreept daarbij dat dit niet betekent dat de instructietaal gewijzigd wordt, wat ze ook niet van plan is.

Een belangrijke factor in het behalen van schoolse resultaten is motivatie. Dat is bij alle leerlingen zo, ook voor anderstalige of meertalige leerlingen. Een positieve benadering van de thuistaal kan bijdragen tot de motivatie en tot het behalen van resultaten. Cruciaal voor dat laatste is dat men de instructietaal Nederlands beheerst. Het is dus een en-enverhaal. De positieve benadering van andere talen en meertaligheid, gaat niet noodzakelijk ten koste van schoolse prestaties en kan zelfs de kennis van het Nederlands bevorderen. Dat biedt leraren en hun opleiders kansen om op zoek te gaan naar concrete, didactische instrumenten om de meertaligheid van leerlingen in te zetten voor betere

verwerving van het Nederlands. Het MARS-onderzoek beschreef in dat kader een taalpaspoort als een goed praktijkvoorbeeld.

1.2.4. Socio-economische status

Een problematiek die voor Vlaanderen bij de verschillende onderzoeken ook in beeld komt, is die van de gelijkheid in onderwijs. De samenhang tussen de socio-economische achtergrond en schoolse prestaties is sterk in Vlaanderen en lijkt ook niet beduidend af te nemen over de verschillende PISA-cycli heen. Zo blijft men vaststellen dat de prestatieverschillen tussen leerlingen voor 17,6 percent statistisch verklaard kunnen worden door de socio-economische status van de individuele leerling.

Dat uit zich ook in de kenmerken van de hoog en laag presterende leerlingen. De topgroep is talrijker als men kijkt naar leerlingen met een gunstige socio-economische achtergrond en de groep laagpresteerders is talrijker in het omgekeerde geval. Zo is in het laagste kwart van de leerlingen op basis van socio-economische status maar liefst 30 percent laagpresteerder. Omgekeerd is in het meest bevoorrechte kwart van de leerlingen het aandeel laagpresteerders beperkt tot nauwelijks 5,3 percent. Dat is een hardnekkig fenomeen dat zichtbaar is in alle landen, maar opvallend aanwezig in Vlaanderen. En tot op heden zijn nog geen wondermiddelen gevonden om die samenhang drastisch te verlagen. Volgens de minister vraagt dit dan ook een scala van maatregelen.

1.2.5. Jongens en wetenschap

Zowel in PISA als in TIMSS komen wetenschappen en wiskunde uitgebreid aan bod. Die onderzoeksresultaten zijn relevant voor het STEM-beleid, waarbij de minister in het bijzonder de verschillen tussen jongens en meisjes vermeldt. Jongens worden traditioneel verondersteld beter te scoren in wiskunde dan meisjes. Zowel in het lager onderwijs (op basis van TIMSS) als in het secundair onderwijs (op basis van PISA) vindt men dat ook terug. In heel wat landen, waaronder Vlaanderen, presteren jongens gemiddeld significant beter dan meisjes. In het secundair onderwijs dient men rekening te houden met een divers aanbod naargelang de onderwijsvorm en -richting waarin jongens en meisjes zitten, maar in het lager onderwijs is het wiskundeaanbod niet afhankelijk van enige studiekeuze. En toch vindt men een prestatievoordeel voor de jongens.

Ook wetenschappen, zowel de prestaties als de interesse erin, worden eerder verbonden met jongens dan meisjes. In het lager onderwijs ziet men echter in TIMSS 2015 geen verschil tussen de gemiddelde wetenschappenscores van jongens en meisjes. Het voordeel voor jongens dat men in TIMSS 2011 nog zag, is verdwenen. Omgekeerd ziet men in PISA 2015 wel een beduidend verschil in wetenschapsprestaties opduiken tussen Vlaamse jongens en meisjes op 15-jarige leeftijd. Dat blijft een aandachtspunt, waarvoor in een aantal hefbomen wordt voorzien door het STEM-beleid.

De minister eindigt met een positieve noot over meisjes. Zij scoren in PISA systematisch beter dan jongens als het aankomt op leesvaardigheid, zowel in Vlaanderen als in andere landen.

1.3. Besluit

In haar besluit wijst de minister op de enorme rijkdom aan gegevens die de onderzoeken opleveren en de vele mogelijkheden om verdere analyses te doen. Op die manier wordt de investering in deze projecten maximaal gevaloriseerd. Als er nieuwe kennisvragen zijn, wordt altijd bekeken of de in het kader van deze onderzoeken verzamelde data opnieuw kunnen worden aangesproken. Zo wordt

er aan secundaire analyse gedaan binnen het steunpunt SONO, dat vorig jaar van start ging. Concreet zal aandacht worden besteed aan bijvoorbeeld het zoeken naar verklarende inzichten over gelijke onderwijskansen, waarbij de onderzoekers alle ruwe PISA-data zullen gebruiken. Ook in de onderzoekslijn rond spijbelen worden analyses op basis van PISA 2012 vooropgesteld.

In de loop van 2017 krijgt men ook nog nieuwe internationale resultaten van de optionele component financiële geletterdheid en de innovatieve component van PISA 2015 rond samenwerkend probleemoplossen. Zij zullen voor de minister zeer relevante gegevens opleveren.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkomst van Koen Daniëls

Heel belangrijk voor de fractie van *Koen Daniëls* zijn de vaststellingen van TIMSS over de onzekerheid van leerkrachten bij het geven van wetenschap en techniek. Leerlingen voelen dat aan, waardoor het invloed heeft op het enthousiasme over deze terreinen. Net daarom is het belangrijk dat wetenschappen en techniek als apart leergebied erkend wordt in het masterplan over de hervorming van het secundair onderwijs en dat het de mogelijkheid creëert daar vakleerkrachten in te zetten. Daardoor kunnen die vakken gegeven worden door gepassioneerde mensen. Hij dringt er bij de minister op aan te bekijken hoe dat nog meer aangezet kan worden. Hij weet alvast dat Thomas More een hogeschool is die daarop inzet in zijn lerarenopleiding. Daarnaast vermeldt hij de volledig uitgebouwde leermiddelenlijn LEGO Education, die vakoverschrijdend gericht is op logisch nadenken en programmeren. Jongens en meisjes waren er heel gedreven mee bezig in de school die hij bezocht.

N-VA treedt (al lang) het belang van taal bij maar waarschuwt voor kromme redeneringen. Als men bijvoorbeeld vaststelt dat in Vlaanderen opvallend veel leerlingen thuis geen Nederlands spreken, kan het ook een beleidsoptie zijn om meer erop in te zetten dat de instructietaal thuis wel wordt gesproken. Misschien moeten de inspanningen op dat vlak geïntensiveerd worden. Het is voor kinderen anders heel moeilijk of zelfs onmogelijk om vlot aansluiting te vinden. PISA toont een verschil in prestaties dat overeenkomt met 3,5 voltijdse studieleerjaren.

Dat de minister opnieuw wil meedoen met PISA en TIMSS is heel goed, maar ze moet daarop niet wachten om maatregelen te nemen of beleidsinformatie te verzamelen, vindt het lid. Hoe ver staat inmiddels de validering van de interdiocesane proeven en OVSG-tests, die elk jaar informatie kunnen opleveren? PISA en TIMSS testen vooral vaardigheden met inherente kennis. Hij pleit ervoor om die laatste component zeker niet te vergeten.

Dat 11 percent van de leerlingen op alle vlakken achterstand oploopt, is inderdaad een groot probleem. Kunnen de resultaten ervan geïndividualiseerd worden om ze te koppelen aan de leerlingvolgende gegevens uit longitudinaal onderzoek? De toekenning van veel middelen is nu al gekoppeld aan SES- en GOK-indicatoren. Zijn fractie wil die niet afschaffen, verzekert hij, maar vraagt wel aandacht voor het resultaat dat met de inzet ervan wordt bereikt. PISA toont andermaal aan dat daar moet naar gekeken worden.

Tot slot roept zijn fractie op om zich niet alleen te focussen op de genoemde groep die niveau 2 niet haalt maar ook op de krimpende topgroep. Basisgeletterdheid in de eindtermen is een belangrijke component, naast de mogelijkheid van uitbreidingsdoelen. Zowel leerlingen die niet kunnen volgen als leerlingen die onvoldoende worden uitgedaagd, doen immers hetzelfde: pesten of slapen.

2.2. Tussenkomst van Jo De Ro

Jo De Ro erkent dat de verleiding groot is om uit de drie belangrijke onderzoeken te halen wat iemands eigen gelijk bevestigt. In de plaats daarvan bepleit hij een grondige lectuur van alle facetten, maar ook om te wachten op verdere, wetenschappelijke analyse, die waardevolle informatie zal opleveren die nu nog niet beschikbaar is.

Hij sluit zich aan bij de lof voor de prestaties van het basisonderwijs. Onderwijs en beleid moeten nog wel oplossingen vinden voor het opkrikken van het zelfvertrouwen van leerkrachten op het vlak van wetenschappen, en de verdere ontwikkeling van de zorgzaamheid voor kinderen die thans onvoldoende geprikkeld worden.

De criteria die de onderzoeken hanteren om risico's te voorspellen, komen overeen met die uit het Vlaamse beleid, op één na: de culturele bagage thuis. In dat licht stelt hij nogmaals voor om de goede praktijken van samenwerking met bibliotheken nader te bekijken.

Belangrijk voor zijn fractie in TIMSS is om het behoud van de goede resultaten voor basisgeletterdheid te combineren met het bereiken van de sterkste groep en de groep die het meest moet geprikkeld worden voor wiskunde, taal en wetenschappen.

De groeiende groep leerlingen die niveau 2 niet haalt, baart zorgen. Uiteraard speelt de kennis van het Nederlands een rol. Een goede beheersing ervan blijft belangrijk. MARS leert wel dat er nog veel marge tot verbetering is bij kinderen die thuis andere talen horen, een term die hij verkiest boven vreemde talen. De ervaringen met de waardering van de eigen moedertaal die beschreven wordt, doet hem vaak denken aan de literatuur over de behandeling van het Nederlands in de tijd dat het Frans nog de voertaal was in het onderwijs. Hij pleit voor empathie en een positieve omslag, waarbij hij herinnert aan de behoefte aan jonge mensen die bepaalde (wereld)talen machtig zijn, die door OCAD en het federale parket werd gesignaleerd. Onderzoekers onderstrepen ook het belang van een goede kennis van de moedertaal voor het aanleren van een andere taal, in dit geval het Nederlands. Nederlands leren en meertaligheid als een succesverhaal vertellen, zijn allebei belangrijk vat hij samen.

Zijn fractie heeft zich tot de hervorming van het secundair onderwijs verbonden, waarin basisgeletterdheid als belangrijk punt naar voren wordt geschoven. Verdere analyse moet leren hoe de groep die de basisgeletterdheid niet bereikt, precies is samengesteld. Daarna moeten beleid en onderwijs bekijken hoe ongekwalificeerde uitstroom kan worden vermeden.

Het lid besluit dat de onderzoeken voor zijn fractie bevestigen dat op een goede, pedagogische, en voor leerkrachten haalbare manier inzetten op differentiatie, werkt. Het secundair onderwijs kan wel nog leren van het lager. De afname van de toppresteerders sluit aan op de uitdaging van de snelste leerlingen in het lager onderwijs. Tot slot pleit hij ervoor in een verdere analyse op schoolniveau – met respect voor de privacy – te onderzoeken welke scholen met een moeilijk publiek (SES, andere thuistaal en migratieachtergrond) hoger scoren dan gemiddeld; niet om ze te rangschikken maar om eruit te leren. Met aangepaste pedagogie en Vlaamse middelen is immers niets hopeloos in het onderwijs.

2.3. Tussenkomst van Jos De Meyer

Jos De Meyer merkt op dat wetenschappelijk onderzoek als PISA licht werpt op tendensen maar ook vraagt om nuancering. Hij pleit dan ook voor een

voorzichtige omgang met rangschikking en de reductie van correlaties tot causaliteit. Ook elementen buiten het onderwijs verklaren verschillen, zoals de confuciaanse prestatiedruk in de Aziatische cultuur. In dat verband verwijst hij naar hoofdstuk 6 van De becijferde school van Roger Standaert.

Is er voldoende onderzoek om de duidelijke daling van het aantal toppresteerders voor wiskunde te verklaren? Heeft dat iets te maken met de onderwijsstructuur of met de evolutie van het vak zelf? Wordt het steeds gegeven door mensen met de best mogelijke opleiding?

Het lid besluit met het belang te onderstrepen van de voortzetting van dergelijk nuttig en wenselijk onderzoek.

2.4. Tussenkomst van Tine Soens

Tine Soens wil, wat het MARS-onderzoek betreft, weten welke instrumenten de minister ziet in de ondersteuning van scholen bij hun behoefte aan een sterk talenbeleid dat gezond omgaat met meertaligheid als waarde. Hoe acht zij een meer efficiënte en effectieve besteding van onder andere de SES-middelen mogelijk? Wordt de aandacht voor meertaligheid als didactisch kapitaal en de verdere professionalisering opgenomen in de hervorming van de lerarenloopbaan? Tot slot in dit verband peilt ze naar het verdere onderzoek dat door de MARS-onderzoekers werd aanbevolen.

Inzake het PISA- en TIMSS-onderzoek vraagt ze welke verklaring de minister ziet voor de kloof die tussen 15-jarige Vlaamse leerlingen bestaat, terwijl er in het vierde leerjaar nog relatief weinig verschil is. Welke andere maatregelen dan vergrote kleuterparticipatie ziet de minister om de voorschoolse geletterdheid en gecijferdheid van Vlaamse kinderen te versterken? Plant de minister naast STEM nog bijkomende acties om het genderverschil in de deelname aan wetenschappelijke activiteiten weg te nemen?

Wat de migratiekloof betreft, vraagt zij waarom de minister in de pers verklaart dat de tweede generatie in Vlaanderen, in tegenstelling tot die in andere Europese landen, niet beter presteert dan de eerste, terwijl de onderzoekers zelf in de hoorzitting verklaarden dat men uit de vergelijking van de PISA-cijfers op dit punt geen conclusies mag trekken zolang ze niet uitgezuiverd zijn? De minister wees bij die gelegenheid de allochtone ouders op hun verantwoordelijkheid, meer bepaald op hun bereidheid om Nederlands te leren. Was zij niet op de hoogte van de uitspraak van de onderzoekers of koos zij er bewust voor die informatie niet mee te delen?

2.5. Tussenkomst van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels vraagt, in verband met de laag- en hoogpresteerders, aandacht voor de basiszorg in klassen met een breed IQ-spectrum (van 70 tot 130 sinds het M-decreet). Naast de leerkrachten die iedereen moeten uitdagen en remediëren, speelt de zorgcoördinator een belangrijke rol daarin. Elke school moet over voldoende mogelijkheden beschikken. Scholen met veel SES-middelen hebben meestal een goed kader, maar die zonder SES-middelen hebben een veel kleiner kader, ook al komen leerstoornissen ook bij hen voor.

TIMSS bevestigt hoe belangrijk het is dat ouders en kleuteronderwijzers voorschools bezig zijn met letters en getallen. In het rapport staat dat geen enkel West-Europees land het slechter doet dan Vlaanderen op dit punt. Klopt het dat ons kleuteronderwijs minder rechtstreeks voorbereidt op het lager onderwijs dan in veel andere landen het geval is? Hoe bekijkt de minister dit in haar beleid?

Modieuze in de plaats van vakdidactische bijscholingen hebben volgens PISA een nefaste invloed op schoolresultaten. TIMSS formuleert een soortgelijke kritiek. Heeft de minister daar zicht op? Worden over de bijscholingen en hun resultaten gegevens verzameld?

Wat jongens en meisjes betreft, hoort het lid vaak van leerkrachten dat ze het onderwijs vervrouwelijkt vinden, ook wat werkvormen betreft, en dat dit zelfs de reden is waarom meisjes het beter doen. Zij suggereert om dit nader te bekijken. Tot slot hoopt ze dat de herinnering van Jo De Ro aan de strijd voor Nederlandstalig onderwijs geen pleidooi inhoudt voor de inrichting van anderstalig onderwijs voor anderstaligen.

Jo De Ro stelt haar gerust. Dat bedoelt hij niet. Zijn uitspraak was pro empathie. Hoe een moedertaal wordt gewaardeerd, heeft immers impact op kinderen. Gebrek aan respect leidt tot kwetsuren. Daardoor kunnen sommige beleidsmaatregelen contraproductief werken.

Kathleen Krekels erkent dat respect nodig is. Anderzijds vinden kinderen het wel normaal dat ze in het Nederlandstalig onderwijs Nederlands moeten spreken.

Kris Van Dijck merkt op dat de thuistaal van de Vlaming evenmin de onderwijstaal is geworden. Er zijn integendeel juist grote inspanningen geleverd door ABN-kringen om standaardtaal ingang te doen vinden. Dat gebeurde niet toevallig in de jaren vijftig en zestig, net toen de democratisering van het onderwijs plaatsvond. Ook nu is het nog zo dat kinderen die thuis te weinig in contact komen met de standaardtaal, met achterstand moeten vertrekken. Standaardtaal is een hefboom van democratisering, besluit hij.

2.6. Tussenkomst van Vera Celis

Vera Celis vond de resultaten van de onderzoeken erg herkenbaar. Vaak wordt bevestigd wat zij reeds leerde uit gesprekken met leerkrachten en ouders. Het lid geeft de relatie tussen thuistaal en schoolprestaties als voorbeeld. Zij waardeert daarom de verschillende vormen van ondersteuning door beleidsmakers voor de kennis van het Nederlands. Die inspanningen werpen vruchten af en moeten voortgezet worden. Ook de verdere versterking van de kleuterparticipatie is fundamenteel.

Vlaanderen heeft in internationaal perspectief een relatief groot aantal zittenblijvers, leert TIMSS. In welke beleidsmaatregelen voorziet de minister om het cijfer te doen dalen?

2.7. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman treedt bij dat de onderzoeken in grote lijnen bevestigen wat al een tijd geweten is over het Vlaamse onderwijs. Er moet alles aan gedaan worden om kinderen met een migratieachtergrond en uit kwetsbare gezinnen, mee te krijgen. Meer dan andere landen laat Vlaanderen die achter, en dat is om verschillende redenen dom. Actie is dringend, want het Vlaamse onderwijs evolueert niet in de goede richting.

Zij erkent dat het basisonderwijs het vrij goed doet, maar ook daar nemen de uitdagingen op het vlak van diversiteit toe. Het M-decreet zorgt voor een bijkomende aardverschuiving. Ondanks de inspanningen van het personeel, raakt de rek eruit. De OESO wijst herhaaldelijk op de te lage financiering van het basisonderwijs. Ondersteuning van het basisniveau is nodig om brede zorg aan iedereen te kunnen bieden en maatwerk te leveren.

Het is volgens het lid cruciaal dat nog deze legislatuur een plan basisonderwijs wordt goedgekeurd, met extra middelen. Zij is dan ook blij dat de SES-middelen niet langer ter discussie worden gesteld en voorstander van een evaluatie met het oog op een zo efficiënt mogelijke inzet van die middelen. Zit die in het voorgenomen plan basisonderwijs? Wanneer komt dat er? Welke middelen worden ervoor uitgetrokken?

De groeiende kloof doet zich voor bij de overgang naar het secundair onderwijs, dat hiërarchisch en gesegregeerd is. In dat systeem zitten leerlingen al vroeg vast in een richting, die moeilijk te verlaten is. In de praktijk worden leerlingen niet volgens talent en interesses georiënteerd maar volgens sociale afkomst. Het lid betwijfelt dat de thans voorliggende hervorming de hiërarchie zal doorbreken. Zij koestert niet de illusie dat de oppositie er nog veel aan zal kunnen veranderen en stelt daarom voor om wat er is zo goed mogelijk in te vullen. Groen reikte daarvoor al sporen aan, zoals het Inschrijvingsdecreet, het stimuleren van domeinscholen, een brede invulling van de eerste graad, de professionalisering van leerkrachten, en het bevorderen van opstromen.

Leerlingen met een migratieachtergrond meenemen vereist stoppen met stigmatisering en het deficitdenken. In de plaats moet er een positieve houding ten opzichte van diversiteit, taalkundig en cultureel, komen. Iedereen heeft talenten en daarmee moet men aan de slag. Men moet daar ook oog voor hebben in zijn communicatie, die niet mag beperkt worden tot wat iemand (nog) niet kan. Volgens haar is een overkoepelend diversiteitsplan nog steeds nodig. Zij noemt taaldiversiteit, professionalisering van leerkrachten en studenten, de brede school, ouderbetrokkenheid en welzijn op school, en vraagt de minister daarop in te zetten in de resterende jaren van de legislatuur.

2.8. Tussenkomst van Kathleen Helsen

Kathleen Helsen attendeert op de waarschuwing van de onderzoekers dat men voorzichtig moet zijn met conclusies uit de cijfers. Om tot verklaringen te komen is het volgens hen interessant om ze naast andere onderzoeksresultaten te leggen en aan vervolgonderzoek te doen. Welk verder onderzoek zit er in de planning van de minister? Welke bestaande onderzoeken zijn interessant om naast de voorliggende rapporten te leggen? Hoe kan de vertaling van onderzoeksresultaten op het terrein verbeterd worden?

2.9. Tweede tussenkomst van Koen Daniëls

Koen Daniëls tilt er zwaar aan dat Elisabeth Meuleman andermaal pleit voor opklimmen uit tso en bso, wat niet gunstig is voor de perceptie van die richtingen. Verder staat in het regeerakkoord niet dat de SES-middelen worden afgeschaft. Er staat wel dat de coalitie naar een meer gelijke basistoelage wil gaan. Er staat evenmin dat het overschot naar de algemene middelen gaat of dat bespaard zal worden op de werkingsmiddelen. Waar het wel om gaat, is de inzet van die middelen, zoals ook het Rekenhof al naar voren bracht. Al vele jaren worden GOK-middelen toegekend maar blijven een aantal zaken onopgelost. Het is dan ook logisch dat men wil kijken naar wat er met die middelen gebeurt, besluit hij.

3. Antwoorden van de minister

Hilde Crevits verwijst, wat de onzekerheid van leraren wetenschap en techniek betreft, naar het masterplan en de hervorming van de lerarenopleiding, die aandacht heeft voor vormen van specialisatie in geïntegreerd onderwijs zoals het lager onderwijs. Die integratie blijft hoe dan ook, al erkent zij dat uitdagen een moeilijke zoektocht is. Scholen slagen er echter wel degelijk in te differentiëren

en op maat van de leerling les te geven, zowel de zwakste en de sterkste. In de opleiding moet daar aandacht voor zijn, net als voor de verwerving van de basiscompetentie wetenschappen en techniek. Het aparte leergebied zorgt ook voor meer focus dan het vroegere wereldoriëntatie.

Nederlands is een minder evidente taal voor migranten. Volgens de minister vindt men makkelijker aansluiting bij het Frans omdat die taal in meer regio's gesproken wordt. De validering van OVSG- en interdiocesane proeven komt eraan.

PISA koppelen aan longitudinale opvolging is moeilijk omdat het onderzoek anoniem is.

Zelf gelooft zij in de waarde van SES voor werkingsmiddelen en in het bijzonder voor het kader. Een extra leerkracht maakt volgens de minister het verschil. De SES-middelen worden niet verminderd, verzekert zij.

Vandaag wordt op een heel andere manier gedifferentieerd in de klas dan 20 jaar geleden. Zij is blij met de resultaten van het basisonderwijs. Het verschil met de 15-jarigen heeft ook met de methode te maken, maar dat er te weinig heel goede presteerders zijn, heeft misschien te maken met te weinig differentiatie. Er ontstaat volgens haar veel expertise op het veld en ook de opleiding moet er voldoende aandacht voor hebben.

Ook taalontwikkelend lesgeven moet daar voldoende aandacht krijgen. Die leerlijn moet ontwikkeld en versterkt worden. Zij onderstreept nogmaals het belang van Nederlands als instructietaal. De positieve benadering van het taalpaspoort lijkt haar erg waardevol. Zij wijst verder op het motiverende effect van hoge verwachtingen. Vandaar ook het belang van ouderbetrokkenheid. In het MARS-onderzoek stelt Piet Van Avermaet vast dat er bij leerkrachten en directies een gevoel bestaat dat allochtone ouders er minder in slagen om school en leerlingen thuis optimaal te waarderen, te ondersteunen en het Nederlands te stimuleren. Hij heeft echter niet gepeild of die ouders dat gevoel delen. Het is volgens de ministers van belang te kijken wat de hinderpalen zijn die moeten weggenomen worden. Positief benaderen van meertaligheid kan daarvan een element zijn.

In verder onderzoek op schoolniveau moeten privacy en anonimiteit gewaarborgd blijven. Vrijwillige medewerking van de scholen is nodig. Zij treedt bij dat het secundair onderwijs op bepaalde punten kan leren van het lager, bijvoorbeeld over het behalen van basisgeletterdheid.

Ook de opmerking van Jos De Meyer over de relatie tussen correlaties en causaliteit is zeer juist. Niet alles is het gevolg van onderwijs alleen. Wat de vermindering van het aantal toppresteerders voor wiskunde betreft, maken volgens haar sterke leraren het verschil zoals voor alle vakken. Het komt erop aan sterke jongeren te motiveren voor het lerarenberoep. In dat kader vindt ze het pleidooi van de Vlor voor masters voor het basisonderwijs een goede evolutie in het denken.

Wat de besteding van SES-middelen betreft, wijst ze op de spagaat tussen kleuring en autonome besteding. Het regeerakkoord wil maximaal de autonomie van scholen erkennen en waarderen. Tegelijk wijzen rapporten op de verschillende inzet van SES-middelen. Die verschillen wegnemen door kleuring betekent ook autonomie wegnemen. Voor haar zou het al goed zijn om erin te slagen de goede praktijken die uit het onderzoek blijken, over heel Vlaanderen te verspreiden. Een andere mogelijkheid is om het eigen materiaal uit de databank KlasCement

dichter bij de scholen te brengen. Zelf geeft ze er de voorkeur aan om dit niet zozeer vast te leggen als wel het vertrouwen hoog te houden.

Wat omgang met de meertalige context in de lerarenopleiding betreft, verwijst ze naar de eerder genoemde leerlijn, de idee van stages voor alle kandidaat-leerkrachten in een grootstedelijke context, en de engagementsverklaring.

Over de voorschoolse voorbereiding merkt de minister op dat de achterstand van Vlaanderen, zo die bestaat, in elk geval verdwenen is in het vierde leerjaar, want daar is vrijwel iedereen mee. Verder wijst ze erop dat het kleuteronderwijs met ontwikkelingsdoelen werkt en niet met eindtermen. Zij is wel bereid binnen het strategisch plan basisonderwijs te bekijken of die lijn moet doorlopen. Van belang voor haar zijn zachte overgangen tussen de verschillende niveaus, terwijl men daar vandaag breuklijnen ziet.

Wat de migratiekloof betreft, bevestigen ook de onderzoekers zelf dat migranten van de eerste en de tweede generatie nagenoeg gelijk presteren. Als men de Nederlanders er uitzuivert, worden de resultaten nog slechter. Zij erkent dat de kloof tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst zeer groot is en toont daarbij enkele dia's. De scores van wie thuis Turks of Arabisch spreekt, zijn problematisch. Er is werk aan de winkel. Op zoek naar sleutels heeft ze nog enkele diepteanalyses besteld. Dat de onderzoekers de tabel over de migratiestatus publiceerden, betekent toch dat die relevant is? De positie van Vlaanderen is niet rooskleurig vergeleken met andere landen. Zij verzekert dat dit voor haar beleid een aandachtspunt is.

De prioritaire nascholing wordt opgevolgd en gefocust, maar verder zijn de scholen erg autonoom.

Dat Vlaanderen vrij veel schoolse vertraging kent, is bekend en staat in het masterplan. Men moet daarbij wel opletten met de opname van het buitengewoon onderwijs. Vlaanderen nam het initiatief om in TIMSS ook leerlingen uit de types 1, 3 en 8 mee te nemen in de vergelijking, zij het op een licht verschillende manier. De scholen werd gevraagd leerlingen aan te duiden voor wie men werkt met het curriculum van het vierde jaar gewoon lager onderwijs. Die zijn automatisch twee tot drie jaar ouder dan de gemiddelde leeftijd in het gewoon onderwijs. Dat veroorzaakt mee het beeld van de leeftijdsverdeling in TIMSS. Blijft een feit dat er veel zittenblijvers zijn, maar zoals gezegd zet het masterplan erop in.

Het plan basisonderwijs komt er. Zij kreeg al een advies van de Vlor erover. De vakbonden nemen het basisonderwijs mee in de werkbaarheidsstudie en hebben gevraagd die resultaten mee te nemen in het plan. Ook de overgang van kleuter- naar lager onderwijs zit erin. Zij erkent nogmaals dat er werk aan de winkel is. Het plan voor het secundair onderwijs neemt die uitdaging op. De termen opstromen of opzalmen gebruikt ze niet meer. Het is voor haar van belang dat jongeren onderwijs volgen waar ze thuishoren volgens hun competenties en talenten, terwijl nu jongeren die vaardiger zijn met de handen in het aso zitten, terwijl er in bso en tso zitten die een abstracte studierichting in aso hadden kunnen volgen. Zij treedt Elisabeth Meuleman bij dat daartoe op veel facetten moet gewerkt worden.

Zij spreekt zich niet uit over de noodzaak van een diversiteitsplan maar wil vooral concrete maatregelen, al erkent ze wel dat een plan het geheel vat. Ze belooft het idee te laten bezinken. Verder is ze het eens met het samenleggen met andere onderzoeksresultaten en erkent ze de relevantie van het vervolgonderzoek, waarvan ze TALIS noemt. Ondertussen zijn wel voldoende zorgpunten bekend uit de drie voorliggende onderzoeken om mee aan de slag te gaan, om

ervoor te zorgen dat ook jongeren met een migratieachtergrond zich thuis voelen in het Vlaamse onderwijs en in staat gesteld worden goede resultaten te halen.

4. Replieken

Tine Soens repliceert dat er geen discussie bestaat over de erkenning van de migratiekloof noch over de weigering om die te aanvaarden, maar wel over de toewijzing ervan aan een gebrek aan vooruitgang. De minister deed dat door herhaaldelijk in de pers te verklaren dat zij uit de vrijwel gelijke PISA-cijfers voor de eerste en tweede generatie concludeerde dat iets grondig fout loopt bij de integratie. Op 19 januari zeiden de onderzoekers nochtans zelf in de commissie dat men uit de lichte stijging geen conclusies mag trekken voor het Vlaamse niveau vooraleer de cijfers uitgezuiverd worden. Zij herhaalt haar vraag of de minister niet wist wat de onderzoekers hadden verklaard dan wel bewust niet communiceerde daarover. De uitspraken van de minister waren onnodig kwetsend.

Hilde Crevits vindt dat het lid zichzelf tegenspreekt. Als men over het verschil niets mag zeggen, betekent dit dat er geen is en dat er dus geen verbetering is. Als men die dia legt naast die met de resultaten van wie thuis Turks of Arabisch spreekt, blijkt de toestand zeer problematisch. Haar uitspraken waren niet kwetsend bedoeld maar stelden voor om te zoeken naar een manier om er samen mee aan de slag te gaan. Zij herhaalt haar argument dat de onderzoekers de tabel niet hebben gepubliceerd omdat ze onbelangrijk is. In andere landen is een duidelijke kloof zichtbaar tussen eerste en tweede generatie, in Vlaanderen niet. Dat zeggen ook de onderzoekers.

Koen Daniëls betreurt dat Tine Soens maar één stukje uit het commissieverslag (*Parl.St.* Vl.Parl. 2016-17, nr. 1062/1) aanhaalt. Op p. 10 van hetzelfde verslag staat dat blijkt dat een andere thuistaal dan het Nederlands voor significant lagere prestaties zorgt en dat alleen leerlingen die thuis Frans spreken een vergelijkbare SES-score hebben. Voor andere talen ligt zij significant lager. De spreker concludeert in het verslag dat thuistaal zowel voor autochtone als voor leerlingen van buitenlandse herkomst een effect heeft op hun PISA-prestaties. Het probleem valt niet te ontkennen, concludeert het lid op zijn beurt, en zowel zijn fractie als de minister willen daar iets aan doen. Erkent Tine Soens dat er een probleem is of niet?

Tine Soens ontkent niet dat er een probleem is. Er is een kloof en haar fractie aanvaardt die niet. De minister wijt die echter aan een gebrek aan vooruitgang maar de onderzoekers zeggen dat men een dergelijke conclusie niet mag trekken, en wel omdat in de eerste generatie ook thuis Nederlandssprekende Nederlanders worden meegeteld. Men kan volgens het lid daarom vermoeden dat na hun uitzuivering het verschil tussen eerste en tweede generatie veel groter blijkt. Het blijft dan ook onbegrijpelijk dat de minister in de krant verklaart dat geen vooruitgang wordt gemaakt.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Paul CORDY
Jo DE RO,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABN	Algemeen Beschaafd Nederlands
aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
GOK	gelijke onderwijskansen
ICCS	International Civic and Citizenship Education Study
MARS	Meertaligheid Als Realiteit op School
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
OCAD	Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OVSG	Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
SES	socio-economische status
SONO	Steunpunt voor Onderwijsonderzoek
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
TALIS	Teaching and Learning International Survey
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
tso	technisch secundair onderwijs
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad